

Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності:

матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю,
присвяченої Міжнародному дню інтелектуальної власності.

(м. Київ, 25 квітня 2025 р.): ел. збірник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2025

УДК 33.01:347.77/.78

ЛІЦЕНЗІЯ - КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

К.М.Кузьминський

аспірант кафедри економіки бізнесу Національного технічного університету

«Харківський політехнічний інститут» (м. Харків)

ORCID: 0009-0007-4464-9863

П.Г.Перерва

д.е.н., професор, професор кафедри економіки бізнесу Національного
технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (м. Харків)

ORCID: 0000-0001-6618-0380

LICENSE - A KEY TOOL FOR THE COMMERCIALIZATION OF INTELLECTUAL PROPERTY OBJECTS

K.M. Kuzminsky

Postgraduate student of the Department of Business Economics of the National

Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" (Kharkiv)

ORCID: 0009-0007-4464-9863

P.G. Pererva

Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Business
Economics, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" (Kharkiv)

ORCID: 0000-0001-6618-0380

***Анотація:** У доповіді досліджується роль ліцензії як ключового інструменту комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності. Аналізуються основні види ліцензій, механізми їх надання та правові аспекти ліцензування. Особлива увага*

Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності:

матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю,
присвяченої Міжнародному дню інтелектуальної власності.

(м. Київ, 25 квітня 2025 р.): ел. збірник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2025

приділяється стратегічним підходам до використання ліцензій для монетизації інтелектуального капіталу, а також міжнародному досвіду в цій сфері.

Ключові слова: ліцензування, інтелектуальна власність, комерціалізація

Abstract: *The report examines the role of license as a key tool for commercialization of intellectual property. The main types of licenses, mechanisms for their granting and legal aspects of licensing are analyzed. Particular attention is paid to strategic approaches to the use of licenses for monetization of intellectual capital, as well as international experience in this area.*

Keywords: *licensing, intellectual property, commercialization*

Роль та значення інтелектуальної власності (ІВ) в економічній системі сучасних розвинених держав постійно зростає. Цьому сприяють глобалізаційні процеси і трансформація суспільного укладу у постінформаційне. У проміжок між 2008 та 2023 роками інвестиції у нематеріальні активи зростали більше ніж у 3 рази швидше, ніж у матеріальні, незважаючи на всі кризи [1]. Сьогодні бізнес провідних світових компаній побудований на реалізації продуктів та рішень, в яких об'єкти ІВ (ОІВ) мають ключове значення [1-18]. За статистикою Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO) за період з 2014 по 2023 роки щорічна кількість заявок на отримання патентів зросла на 32,5%, досягнувши кількості 3.552.100 шт., торгових марок - майже у 2 рази (на 99%), корисних моделей – у 3,34 рази (на 229%) [2]. Відповідно зростає і інтерес до комерціалізації об'єктів ІВ, а важливою передумовою цього процесу є необхідність правильної реєстрації прав на об'єкт задля попередження зловживань правами законного правовласника та його здатності захистити свої економічні інтереси.

Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності – це процес перетворення прав на інтелектуальну власність у комерційні продукти або

Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності:

матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю,
присвяченої Міжнародному дню інтелектуальної власності.

(м. Київ, 25 квітня 2025 р.): ел. збірник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2025

послуги з метою отримання прибутку. З приводу користі або шкоди комерціалізації ІВ точиться багато дискусій у суспільстві. Основні аргументи проти комерціалізації ІВ – це науковий або творчий прогрес, соціальна місія, коли використання ІВ дозволяє досягти високої суспільної мети у випадках крайньої потреби або мають, наприклад, просвітницьку ініціативу. З іншого боку, створення ІВ пов'язано із інноваційною діяльністю, яка стає все більш динамічнішою, інтердисциплінарною, потребує великих інвестицій та висококваліфікованих людських ресурсів [3, 9, 14]. Тож треба розмежовувати альтруїстичні мотиви на користь людства із необхідністю фінансування дорогих розробок за рахунок інвестицій або отриманого прибутку.

Існує декілька основних способів комерціалізації ІВ: продаж прав власності на використання об'єкту ІВ, використання у власній комерційній діяльності, використання як нематеріального активу для залучення інвестицій (венчурне фінансування, створення стартапу, краудфандингові платформи), а також передача прав на використання ОІВ за ліцензійним або лізинговим договором, а також за договором франчайзингу (комерційної концесії). Зупинимося детальніше на ліцензуванні ОІВ.

Ліцензування ОІВ є ключовим механізмом комерціалізації інновацій, бо ліцензії дозволяють компаніям отримувати доступ до новітніх технологій без необхідності самостійної розробки. Через складність, капіталоемність та тривалість досліджень це є логічним кроком, який дозволяє суттєво скоротити час та витрати до виходу нового товару або послуги. Наприклад, витрати на розробку, дослідження та випробування нових медичних препаратів перед їх виводом на ринок, становлять більше 3 млрд. доларів за кожний (ще 10 років тому це коштувало в рази менше), а цей шлях займає в середньому 12 років [3].

Станом на 2025 рік питаннями ліцензування в області інтелектуальної власності з боку держави опікується Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ) в структурі Міністерства

Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності:

матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю,
присвяченої Міжнародному дню інтелектуальної власності.

(м. Київ, 25 квітня 2025 р.): ел. збірник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2025

економіки України. А правове регулювання здійснюється на підставі загального законодавства – Цивільного кодексу України (ЦКУ) та спеціального – комплексу Законів про охорону прав на різні ОІВ. Ліцензія може розглядатися, як своєрідна плата за «оренду» патенту [4, 9, 17]. Хоча це дуже грубе визначення через нематеріальну природу ОІВ, бо договори оренди укладаються для врегулювання правовідносин щодо об'єктів речового права.

Комерціалізація ІВ в економічній площині підкреслює її дуальність, розглядаючи її як товар, і як капітал. Як товар, інтелектуальна власність розглядається як нематеріальний актив, що використовується в будь-яких господарських операціях. Як капітал інтелектуальна власність розглядається з погляду витрати капіталу на освіту або придбання підприємцем нематеріальних активів з метою його приросту [7, 16].

Отже недивно, що розглядаючи ліцензування ОІВ, ми бачимо що воно має багатшарову та складну структуру, яке регулює різні аспекти діяльності (рис. 1):

Юридичні аспекти визначають права, обов'язки сторін, забезпечує захист інтелектуальної власності та дотримання законодавства; імпортно-експортні обмеження у міжнародних відносинах; економічні – розподіл прибутку від використання ОІВ між ліцензіаром та ліцензіатом; умови оплати та роялті; етичні – дотримання норм добросовісної конкуренції, соціальна відповідальність; технічні – відповідність стандартам, якість продукції, технічне супроводження; комерційні – використання бренду, маркетингові умови та стратегія; технологічні – трансфер технологій, впровадження інновацій, патентний захист.

Рис.1 Аспекти ліцензування ОІВ

Джерело: авторська розробка

Існують різні види ліцензій на використання об'єкта права інтелектуальної власності, які відрізняються обсягом прав, що передаються. Добровільні ліцензії становлять левову частку від загальної кількості. Добровільна ліцензія передбачає свободу у бажанні укласти правочин та можливість вибору контрагентів-ліцензіатів, терміну та території дії ліцензії, обсягу прав, суми винагороди і порядку її оплати. По-суті, це майже всі ліцензії, які були видані у світі. Примусові ліцензії носять епізодичний характер, але є дуже важливим за суттю, причинами та механізмом їх застосування. Законодавство багатьох країн містить норми, якими можуть обмежуватися права власників ОІВ.

Література

1. Перерва П.Г., Косенко А.В., Косенко О.П. Моделювання споживчої, виробничої, інтелектуальної та кадрової складових ресурсного потенціалу // Вісник НТУ "ХПІ" : зб. наук. пр. Харків : НТУ "ХПІ", 2012. № 51 (957). С. 68-73.
2. Kocziszky György, Pererva P.G., Szakaly D., Somosi Veres M. (2012) Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
3. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобєлєва Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с.
4. Перерва П.Г. Економіка та організація інноваційної діяльності: підруч. / за ред. П.Г.Перерви, С.А.Меховича, М.І.Погорєлова. Харків: НТУ «ХПІ», 2008. 1080 с.
5. Перерва П.Г. Управління інноваційною діяльністю підприємства // Маркетинг: підручник / За ред. О.А.Старостіної. К.: Знання, 2009. С. 461-518.
6. Перерва П.Г. Управління маркетингом на машинобудівному підприємстві // Навч.посібник для інж.-техн.вузів.- Харків : «Основа», 1993.- 288с

Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності:

матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю,
присвяченої Міжнародному дню інтелектуальної власності.

(м. Київ, 25 квітня 2025 р.): ел. збірник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2025

7. Nagy S., Pererva P.G. Compliance principles // *Universum View 9. Economics and management: conference materials*. Vinnytsia: NilanLTD, 2018. P. 89 96.
8. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: *Знання*, 2009. 1070 с.
9. Товажнянський В.Л. Антикризовий механізм сталого розвитку підприємства /Товажнянський В.Л.-Х.: Віровець А.П. : Апостроф, 2012.-703 с.
10. Compliance program: [tutorial] / P.G.Pererva [et al.]; ed.: P.G.Pererva, G.Kocziszky, M.Veres Somosi. Kharkov ; Miskolc : NTU "KhPI", 2019. 689 p.
11. Pererva P., Nagy S., Maslak M. (2018) Organization of marketing activities on the intrapreneurship // *MIND Journal*. №5. 10 p.
12. Лега О. В. Податкова звітність: еволюція визначення // *Інноваційна економіка*. 2013. № 3. С. 300–303.
13. Лега О.В., Яловега Л.В., Прийдак Т.Б. Екологічний податок: особливості обліку і оподаткування у контексті нормативно-правових змін // *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2017. Вип. 185. С. 231–242.
14. Лега О.В. Облік розрахунків за податками та платежами: систематизація поглядів // *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 54. С. 259–266. URL: <https://doi.org/10.32843/infrastructure54-41>
15. Плаксієнко В.Я., Яловега Л.В., Лега О.В., Прийдак Т.Б., Мокієнко Т.В., Канцедаль Н.А. Управлінський облік: навч. посібник [для студ. вищих навч. закл.] / за ред. В. Я. Плаксієнка. Полтава : ПП «Астроя», 2018. 250 с.
16. Лега О. В. Інтернет-торгівля: облік та оподаткування // *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 43. С. 161-166.
17. Прийдак Т.Б., Яловега Л.В., Лега О.В., Мисник Т.Г., Зоря С.П. Розвиток цифрової компетентності як умова забезпечення конкурентоспроможності майбутніх економістів // *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Т. 73. Вип. 5. С. 28–44.

Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності:

матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю,
присвяченої Міжнародному дню інтелектуальної власності.

(м. Київ, 25 квітня 2025 р.): ел. збірник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2025

18. Прийдак Т.Б., Яловега Л.В., Лега О.В., Мисник Т.Г., Зоря С.П. Розвиток цифрової компетентності як умова забезпечення конкурентоспроможності майбутніх економістів // *Інформаційні технології і засоби навчання*. № 73 (5), с. 28–47, 2019. doi: <https://doi.org/10.33407/itlt.v73i5.3035>.